

SPERWERDRAMA

Daan Buitenhuis

Op de Zuiderheide te Laren (NH), natuurgebied in eigendom en beheer bij de Stichting het Goois Natuurreservaat, bevond zich op $\pm$ 5 m hoogte in een Japanse lariks het nest van een Sperwer. Ik spreek nu van juni 1979.

Ik werd getipt door enkele "vogeltjesjongens" (leden vogelwerkgroep, NJN-ers en losse liefhebbers vallen allen onder dit begrip). In het nest lagen drie niet uitgekomen eieren en twee jonge Sperwers. De jongen waren $\pm$ drie weken oud en werden door mij geringd op 20 juni 1979.

In 1980, zelfde nest, zelfde boom, weer jonge Sperwers. Juist zou ik gaan ringen toen mij werd gemeld dat de jongen waren geroofd door "stropers". Het nest was zelfs uit de boom gegooid.

In de stam zaten zware spijkers waarlangs ze omhoog waren geklommen. Jammer voor de Sperwers. En onbevredigend voor ons te blijven zitten met de vraag, "wie en waarom"?

Dit voorjaar, 1981, kreeg ik het volgende bericht.

"De Sperwer heeft in dezelfde lariks een nest gebouwd".

Na verloop van tijd het bericht "hij heeft jongen". Ik hield m'n hart vast. 't Zat er dik in dat de jongen weer zouden worden gestolen. Men kende de plaats. Ik vroeg me af of het zin had om ze te ringen als ze toch waren voorbestemd te worden gestolen. Later zou blijken hoe nuttig het was dat juist deze jongen werden geringd.

Op 6 juli 1981 werden de jongen geringd. De boom was vorig jaar al "moeilijk" gemaakt. Alle zijtakken eraf. Om boven in de boom te ringen was nu vrijwel onmogelijk. De gebroeders Lam en Mekel toonden hun klimkunsten en lieten de jongen in een tas aan een lang touw zakken. Op de grond kon ik op m'n gemak de vijf jongen ringen. Twee zaken vielen direct op. Het enorme leeftijdsverschil en volgens mijn eerste indruk het verschil in soort. Het eerste wat ik zei was "die twee zijn Sperwers maar die drie lijken wel Torenvalken". Deze laatste drie hadden nog geen veren maar waren wit en donzig en bovendien veel kleiner.

Nu moet je je voorstellen dat een door iedere erkende vogelaar in de omgeving herkend Sperwerpaar, voor het derde jaar in dezelfde boom broedt.

Vervolgens onmiskenbaar als Sperwer onrustig boven de boomtoppen cirkelt tijdens het ringen. Als je dan zegt, "de jongen lijken wel Torenvalken", dan wil je het haast wel weer inslikken. Zeker als iedereen hoorbaar snuift. Maar toch.... De vorm van de kopjes, de kleur ogen, de poten, het kon niet missen. Tegen Paul v.d. Poel zei ik, "ik schrijf er bij dat deze drie, Sperwers behoren te zijn maar misschien nog eens Torenvalken worden". De tas ging weer omhoog. De laatste roestige spijkers van vorig jaar werden als veiligheidsmaatregel verwijderd.

Op 10 juli 1981 kreeg ik een telefoontje van Jaap Mekel. Splinternieuwe draadnagels in de boom. Nest leeg. Wat ik al eerder geopperd had moet nu gebeuren. Die boom moet deze winter om, anders krijgen we volgend jaar hetzelfde drama.

Een gevoel van hevige teleurstelling. Vijf stootvogels minder. Tevergeefs geringd. Wat ontzettend jammer.

Het is 13 juli, 's avonds. Telefoon. De gemeentepolitie van Hilversum. "Ik zit hier op Groenekan (bij Utrecht), bij een mevrouw van het vogelasyl. Zij heeft vier Torenvalken, met ringen om de poot.

Ik heb gebeld met het Vogeltrekstation te Arnhem en die zeggen via de nummers te weten dat u de ringer bent. We vonden ze in een soort kooi in het bos via een tip van een ambtenaar van de Rijkswaterstaat.

Er lag in de kooi een opengesneden eend als voedsel, maar de jonge vogels die zelf nog niet konden eten zaten te verhongeren tussen het z.g. voedsel". Vier Torenvalken dus. Nou dat kan, ik heb deze zomer in het Gooi en omgeving 27 jonge Torenvalken geringd. Hij gaf me het nummer. Ik voelde wat prikken tussen mijn haarwortels. Dat was een jong uit het Sperwernest! Dan zijn ze in ieder geval terecht. Hardstikke goed. Hoeveel, vier stuks? Ik noemde de nummers en zei dat volgens mij nr. 54 een Sperwer en de andere drie Torenvalken zijn. Neen, sprak de agent, het zijn toch allemaal torenuilen? De asylhouder kwam aan de telefoon. Inderdaad zei zij, ook nog wat verbaasd, nr. 54 is een Sperwer.

Wie de draad van het verhaal heeft kunnen volgen en goed geteld heeft, weet nu dat er vier van de vijf vogels terecht waren. Drie Torenvalken en één Sperwer. Nu misten we nog één Sperwer. Wat was er nu eigenlijk allemaal gebeurd?

Na lang heen en weer praten c.q. reconstrueren moet er zeer waarschijnlijk het volgende gebeurd zijn. Jongens haalden een Torenvalknest uit. Thuisgekomen zagen ze het niet zitten om vijf jonge Torenvalken op te fokken. Ze hielden er twee en plaatsten er drie in een sperwernest waar al twee jonge Sperwers zaten. Door de burens en bekenden van de jongens kregen deze het benauwd, en tevens kregen ze problemen met het opfokken. Ze brachten nu ten einde raad de twee overgebleven jongen naar het vogelasyl in Groenekan. De asylhouder mevrouw Poot, iemand met een ongelooflijke ervaring en handigheid, wist de twee jongen aan het eten te krijgen en zo in leven te houden.

Na enige tijd dachten de jongens dat de drie jonge Torenvalken en de twee Sperwers groot genoeg waren om voor zichzelf te zorgen en gingen het sperwernest uithalen en uit angst voor ontdekking plaatsten ze de vogels in een zelfgemaakte kooi in het bos. De jonge vogels dreigden overigens om te komen tussen het voedsel.

Ik bedankte de man van de Gemeentepolitie in Hilversum.

"Uw naam heb ik niet zo goed verstaan. Maigret is de naam. Wat zegt u, dezelfde als uit de bekende TV-serie? Ja, zuchtte hij. En wordt u daar niet vaak mee gepest? Mijnheer, hou daar over op. Ik wordt er soms doodziek van. Nou mijnheer Maigret nogmaals bedankt voor het bellen en als u de daders nog eens te pakken krijgt dan bent u voor mij de enige echte." "Bonsoir".

Nu weer ter zake. Wellicht bent u de tel kwijtgeraakt, maar als we de balans opmaken van de drie nesten Sperwers in drie jaar op de Zuiderheide ziet die er zo uit:

1979   2 pulli geringd op 20 juni 1979;
          één dood gevonden in Loosdrecht op 17 april 1981;
          één dood gevonden op de Westerheide op 30 juli 1981.

1980   ongeringde pulli geroofd; lotgevallen onbekend.

1981   2 pulli geringd op 6 juli 1981;
          één uitgeput gestorven in vogelasyl Groenekan op 14 juli 1981;
          één tot op heden spoorloos.

De vijf Torenvalken (3 + 2) deden het uitstekend in het vogelasyl waar ze voorspoedig opgroeiden. Uiteindelijk ging er toch nog één jong dood, maar op 18 augustus kregen de vier overgebleven Torenvalken de vrijheid. Af en toe kwamen ze nog neergelegd voer halen, maar tenslotte gingen ze geheel op eigen wieken. Het was een prachtig gezicht ze te zien "bidden" boven de weilanden van Groenekan. Mevrouw Poot heeft ervaring met het uitwennen en leren jagen. Jaarlijks worden gekooide vogels, o.a. Bosuilen en Buizerds, met succes aan hun natuurlijke omgeving teruggegeven. Wie weet horen we nog eens wat van ze.

Die kans is redelijk groot. Ongeveer 15% van de in Nederland geringde Torenvalken wordt teruggemeld. De Bosuil wint het met overigens ruim 16%. Het terugmeldingspercentage bij de Havik is bijna 10%, Sperwer 7%. Dat zijn hoge percentages. De meeste vogelsoorten halen dat op lange na niet. De Kievit 3,5%, Merel 2,5%, Koolmees 1%, Boerenzwaluw 0,5%, Fitis 0,3%, Tjiftjaf 0,2%.

En nu de moraal

Nadat de stootvogelstand in de zestiger jaren een gevoelige klap heeft gehad, zit er weer een opgaande lijn in. Niet op een manier van, wat kan hen gebeuren, maar toch is er reden tot optimisme. Het gaat goed met de Havik. Het aantal broedparen. laat zich noteren in aantallen van vier cijfers. Ook in het Gooi zijn Havik en Torenvalk goed vertegenwoordigd. Maar alsof het niet goed mag gaan, steekt de stroperij onmiddellijk weer de kop op.

Wie het zwartboek stootvogels heeft gelezen weet van het uitleggen van met parathion vergiftigd aas waarvan met name de Buizerd het slachtoffer is. Naast sommige (gelukkig lang niet alle) landbouwers, jagers en postduivenhouders, die volkomen onnodig paniekerig doen en voornoemde vogels het liefst zouden vernietigen, is er een sterk toenemende vraag naar opgezette vogels en wel met name roof/stootvogels. Wat we onder andere zelf zouden kunnen doen is gevonden horsten strikt geheim houden. Dat betekent dat we niet in excursievorm of kleine optochten, al of niet met ladders nesten moeten benaderen. Ook het ringen zou vrijwel ongemerkt met één of twee personen bij bijvoorbeeld zonsopgang moeten gebeuren als er nog geen publiek in het bos is. En liever niet in de weekends. Nestkasten dienen uit het zicht te hangen en een nestkast ooit is leeggehaald dient geruime tijd voor het nieuwe broedseizoen op een andere plaats te hangen.

Ook is het goed na te gaan of voor in het oog vallende, "gevaarlijke" nesten een bewaking door vrijwilligers op poten is te zetten. Dit zijn zo enkele suggesties. Een rijtje dat met weinig moeite nog wel is aan te vullen.

Het, wel wat lang uitgevallen, verhaal over het Sperwerdrama is slechts één voorval uit de praktijk. Het illustreert met wat een grote zorg, wij allen, leken en deskundigen moeten waken over wat we nog hebben maar zo gemakkelijk kunnen verliezen.